

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Biennii Peripatetici

Complectens Quæstiones Logicales Una Cum Institutionibus Dialecticis Ad Antiquorum Recentiorumque Mentem Resolutas, Nec Non Juxta Modernam Scholarum Peripateticarum Methodum Elaboratas & Explicatas

Kretz, Marquard

Herbipoli, 1749

Articul. I. De Propositionis Natura, & Divisione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52248](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52248)

etsi in rigore idem omninò non sint. Nam Judicium *propositionem mentalem* denotat, sive actum intellectûs, qui ideas geminas vel affirmando conjungit, vel negando unam ab altera removet. Per propositionem verò plerumque intelligitur propositio vocalis, sive oratio externa mentis sententiam, judiciumve internum vocibus exprimens. Exprimuntur autem ideæ per terminos, conjunctio verò per verbum, quod propterea copula dicitur. De judicio interno ageretur in sequenti disputatione; hîc de propositione vocali nobis potissimùm sermo est.

ARTICULUS I.

De Propositionis Natura, & Divisione.

478. **D**ico I. Philosophus *lib. I. Priorum. c. I.* Propositionem ita definit: *Est Oratio, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat.* & *lib. de interpret. cap. 4.* ait: *Est oratio verum, vel falsum significans.* Verùm utraque definitio plerisque non satis exacta videtur; Nam prima fit per membra dividenda; altera verò per accidentia, veritas enim & falsitas propositioni accidunt. Hinc propositionem cum Oviedo accuratiùs definiunt illi, qui dicunt, quòd sit *Oratio unius de alio enuntiativa.* Oratio est genus, per quod cum orationibus aliis, etiam non enuntiativis convenit. Definitur autem Oratio ab Aristotele *lib. de interpret. cap. 4.* sic: *Est vox, quæ significat, cujus pars aliqua sejuncta separatâque ut dictio, non ut affirmatio, aut negatio significat.*

ficat. Definitionis hujus explicationem uberio-
rem vide *in Dialect. Vulgata. Tract. 2. p. 1. cap.*
2. a. 1. Per hæc verba: *Unius de alio enuntia-*
tiva, ab aliis orationibus non enuntiativis, aut
non perfectè enuntiativis differt, quales sunt: *Ho-*
mo albus. Quo vadis? utinam studeres &c. In quali-
bet autem propositione considerantur à Dialec-
ticis quatuor: Nimirum *Materia, Forma, Quan-*
titas, Qualitas. Pro materia quidam assignant
terminos; pro forma autem ipsam terminorum
dispositionem adducunt. Verùm hæc explica-
tio quamvis rejicienda non sit, ad rem tamen
præsentem non facit, ut testatur Semery *Disp.*
2. cap. 4. & ex divisione propositionis mox ad-
ducendâ patebit. Igitur *Materia* propositionis
est ipsum objectum, sive subjectum objectivum,
& prædicatum pariter objectivum, prout in-
ter se habitudinem, & respectum dicunt. *For-*
ma autem huic materiæ correspondens est unio,
sive copula. *Quantitas* est extensio, sive re-
strictio subjecti, ut plura vel pauciora signifi-
cet. *Qualitas* juxta antiquiorem Dialecticorum
sententiam est *Affirmatio*, & *Negatio*; quia
quærenti, *qualis sit propositio?* aptè responde-
tur est affirmativa, vel negativa. P. Senfftle-
ben autem, aliique recentiores tradunt quali-
tatem propositionis esse *veritatem & falsitatem*;
affirmationem verò & negationem esse differen-
tias essentielles; quæ ultima sententia in ratione
magis fundata esse videtur. Verùm utrique
sententiæ satisfieri poterit, si dicatur, quòd
Affirmatio & Negatio sint qualitates essentielles;
cùm

cùm Aristoteles etiam differentias, imo genera, & species subinde qualitates appellet. *Veritas* autem, & *falsitas* sint qualitates accidentales, ut inferiùs, ubi de veritate agetur, pluribus explicabitur.

479. *Dico 2.* *Propositio ratione materiae* dividitur in *necessariam*, *impossibilem*, & *contingentem*. Has explicatas vide in *Dialect. P. Du Trieu Tract. 1. p. 1. cap. 2. a. 4.* Prætereà adverte, non idem omninò esse propositionem esse necessariam, esse impossibilem, & propositionem esse in materia necessaria, in materia, impossibili. Nam hæc propositio: *Homo non est animal*, est quidem in materia necessaria, cùm connexio hominem inter & animal necessaria sit; & tamen propositio est impossibilis. Hæc verò propositio: *Homo non est lignum*, est quidem necessaria, sed in materia impossibili. Prætereà propositio ratione materiae alia est *Ordinata*, alia *Inordinata*, atia *Identica*, quarum explicationem pariter ex *Tract. 1. p. 1. cap. 2. a. 2.* *Dialecticæ vulgatæ* jam notam suppono. Dividitur *secundò ratione Quantitatis* in *Universalem*, cujus subjecto signum universale præfigitur. In *Particularem*, cujus subjectum particulare signum præfixum habet. In *Indefinitam*, quæ pro subjecto terminum communem habet, nullo notatum signo. Hæc in materia necessaria, & impossibili universali æquivalet; in materia autem contingente æquivalet particulari. E. g. Si dicas: *Homo est animal*, vel *Homo non est lapis*; idem est, ac si diceres: *Omnis*

nis homo est animal, vel Nullus homo est lapis. Hæc autem propositio: *Homo currit*, idem significat, ac *Aliquis homo currit.* In *singularem*, cujus subjectum terminus singularis est. v. g. *Petrus*, vel *hic homo est doctus.* Ratione *Qualitatis essentialis* alia est *Affirmativa*, quæ etiam *Prædicatio* dicitur, in qua copula principalis aliquid affirmat. Alia est *Negativa*, cujus copula principalis præfixam habet particulam negantem NON.

480. *Dico 3.* Propositio ratione formæ dividitur in *simplicem* & *compositam.* *Simplex*, sive *categoria* est, quæ uno subjecto, prædicato uno, & unicâ copulâ principali constat; ut hæc: *Paries est albus.* Addidi: *unâ copulâ principali*, quia propositioni simplici officere non videtur, quando subjectum, aut prædicatum copulâ minùs principali implicatur. Hinc hæc propositio: *Paries, qui est albus, disgregat visum*, communiter *simplex* dicitur. *Composita* est, quæ pluribus propositionibus simplicibus constat, adeoque plures copulas principales habet. *Simplex* rursus subdividitur in *Absolutam*, & *Modalem.* *Complexa* verò, sive *composita* in *copulativam*, *disjunctivam*, *conditionalem*, & *causalem*, item in *Exponibilem.* De his, cum speciales difficultates habeant, non nihil distinctiùs, & fusiùs agendum. Itaque

481. *Dico 4.* Propositio *absoluta* est, quæ prædicatum de subjecto præcisè enuntiat, nullum exprimendo modum, quo hoc eidem insit, vel non insit. v. g. *Ignis calefacit.* *Petrus non est lapis.* *Modalis* est, quæ insuper exprimit modum,

modum, quo prædicatum subiecto convenit. v. g. *Ignis necessariò calefacit.* Circa propositiones modales sequentia sunt

Observanda. I. Modus prout hìc sumitur est quadruplex, in quadruplici prædicati cum subiecto connexionione fundatus; Nimirum: *Necessè, Impossibile, Possibile, Possibile non, sive contingens.* Etsi enim modum contingentem Dialectici hìc latiùs sumant pro eo, quod non repugnat esse, ac propterea cum possibili confundant; si tamen hi duo modi strictè sumantur, diversi sunt inter se. Nam *contingens* illud prædicatum dicitur, quod licet de facto infit subiecto, posset tamen abesse: aut dum de facto abesse dicitur, posset tamen adesse. *Possibile* autem dicitur, quod prædicatur præcisè ut potens convenire, aut disconvenire subiecto, ita, ut nihil statuatur, an defacto con- aut disconveniat subiecto, an necessariò, an contingenter conveniat nec ne? Præter hos modos assignantur quatuor *temporanei*, quales sunt: *Semper, Nunquam, Aliquando, Aliquando non.* Et quatuor *locales*, quales sunt: *Ubique, Nullibi, Alicubi, Alicubi non.* Ad hos modos revocantur etiam adverbia plurima: ut si dicam: *Petrus diligenter studet.* II. Quatuor primimodi poni possunt vel *adverbialiter*, & afficiunt copulam; v. g. *Homo necessariò est animal.* Vel *nominaliter*, & sic habent rationem prædicati; v. g. *Hominem esse animal est necesse.* III. In quavis propositione modali duo continentur: Modus scilicet & dictum. *Modus est vox aliqua*
ex

ex modò enumeratis. *Dictum* vocatur illud, quod sub modo affertur. v. g. In hac propositione: *Petrum currere est possibile*. Modus est τὸ *Possibile*; *Dictum* autem est τὸ *Petrum currere*. IV. *Neceſſe*, vel *Neceſſariò* est modus universalis affirmativus. *Impossibile* est modus universalis negativus. *Possibile*, si jungatur dicto affirmativo est modus particularis affirmativus. Si autem dicto negativo jungatur, est particularis negativus, vocaturque *possibile non*, idemque sonat ac *aliquis non*. Hæc omnia sequenti metro expressere summulistæ:

Omne *Neceſſe* valet: valet *Impossibile* nullus:

Possibile quidam: quidam non *Possibile non*.

Ex his modis *Impossibile*, & *possibile non*, non ideò modi negativi dicuntur, quòd propositionem negativam reddant; sed ideò, quòd in oppositione modalium teneant locum illum, quem in oppositione simplicium occupant propositiones negativæ; ut infra de oppositione propositionem declarabitur. V. An propositio modalis affirmativa, an negativa sit, non desumitur ex affirmatione, aut negatione *Dicti*, nec ex modo affirmativo, aut negativo; sed ex eo colligitur, quòd ipse modus affirmetur aut negetur. Hinc propositio hæc: *Hominem non currere est possibile*, licet sit de dicto negativo, modumque negativum habeat, affirmativa tamen est. Econtrà hæc propositio: *Hominem latrare non est possibile*, est negativa. *Ratio* horum est; quia præcipuum propositionis modalis munus est, modum vel affirmare, vel negare. VI. Quantitas

titas modalium ex quantitate modi, non autem ex quantitate dicti desumenda est. v. g. Hæc propositio: *Paulum esse animal rugibile est impossibile*, etsi sit de dicto singulari, universalis tamen est. Hæc autem: *Nullum hominem currere est possibile*, particularis est, licet sit de dicto universali. *Ratio est*: Eòquod in modalibus potior ratio modi, quàm dicti habeatur.

482. Propositio *copulativa* est, quæ pluribus constat propositionibus, per particulam: *&*, *copulativè* acceptam connexis, sive hæ eodem, sive diverso prædicato explicitè, vel implicitè constent. v. g. *Et Petrus ambulat, & Paulus ambulat. Et Petrus loquitur, & Paulus scribit. Et Petrus, & Paulus dormit. Dixi: copulativè acceptam.* Nam tò *&* *copulatè*, aut *collectivè* acceptum non facit propositionem propriè compositam. v. g. *Et Asia, & Africa, & America, & Europa sunt quatuor. Disjunctiva* est, quando plures propositiones per particulam: *Vel*, *disjunctivè* sumptam connectuntur. v. g. *Vel Petrus legit, vel Paulus loquitur. Conditionalis* est, quæ pluribus constat propositionibus, per particulam *si* copulatis. v. g. *Si peccator egerit pœnitentiam, peccata illi remittentur.* Prior propositio dicitur *conditio*, sive *antecedens*; posterior *conditionatum*, sive *consequens*. Ad propositiones conditionales plures reducuntur propositionem *causalem*, quæ constat particulâ *Quia*; v. g. *Quia sol lucet, dies est.* Item *Rationalem*, quæ constat particulâ *Ergo*; v. g. *Sol est, ergo dies est.* Item *Quantitativam, Qualificativam,*

Tem-

Temporalem, & Localem; quales sunt: *Quantus est Petrus, tantus est Paulus. Qualis est Pater, talis est filius. Quando Petrus orat, Paulus ludit. Ubicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* De propositionibus compositis adverte I. Propositio composita, ut composita est, affirmativa erit, si conjunctio grammaticalis affirmetur: erit autem negativa, si hæc negetur. *Ratio est;* quia conjunctio grammaticalis in ejusmodi propositionibus est copula principalis, potiorque habetur ratio particulæ utramque propositionem simplicem conjungentis, quàm ipsius propositionis simplicis. Hinc hæc propositio: *Et Petrus non ambulat, & Paulus non ambulat,* habetur affirmativa; negativa autem fiet, si particulam *Non* conjunctioni præponas sic: *Non & Petrus non ambulat, & Paulus non ambulat.* Pariformiter de propositione disjunctiva, conditionali &c. loquere. Dixi *ut composita est:* Nam si verbalem singularum propositionum simplicium copulam tantum respicias, prima propositio negativa erit, æquivalens huic: *Nec Petrus ambulat, nec Paulus ambulat.* Posterior autem erit affirmativa æquivalens huic: *vel Petrus, vel Paulus ambulat.* II. Quantitas propositionum compositarum desumitur à quantitate simplicium, ex quibus componuntur. Copulativæ tamen quæ tales universales dici possunt, ob particulam *&*; Disjunctivæ verò, particulares, ob particulam *vel*; Causalis autem æquivalenter universalis est: ex supposito enim quòd verum sit dicere: *Quia Petrus*

Petrus currit. Movetur, etiam verum est dicere: Omnis currens movetur.

483. Propositio *Exponibilis* est propositio *explicitè* quidem simplex, *implicitè* autem composita, quia per plures propositiones, ut clarè intelligatur, exponi debet. Propositiones, per quas alia explicatur, dicuntur *Exponentes*; quae explicatur, vocatur *Exposita*. Dantur autem tria exponibilium genera. Alia enim est *Exclusiva*, cujus subjecto, vel prædicato signum excludens præfigitur. v.g. *Tantum, solum &c.* Si ejusmodi signum afficiat subjectum ab omni alio subjecto removet: ut si dicas: *Tantum Deus est amandus super omnia*; idem est, ac si diceres: *Deus est amandus super omnia, & nihil aliud est amandum super omnia.* Si verò prædicatum afficiat; omnia alia prædicata ejusdem rationis à subjecto removet: ut si dicas: *Petrus est tantum Logicus*: Sensus est: *Petrus est Logicus, & nullius alterius scientiæ peritus.* Si autem signum exclusivum ambigüè ponatur, ita, ut nescias, an subjectum, an prædicatum afficiat? ad tollendam æquivocationem mens loquentis exploranda est, vel certè distinctio adhibenda. Talis ambiguitas est v.g. in hac propositione: *Petrus tantum est Logicus.* Alia est *Exceptiva*, in quâ per particulam exceptivam *Præter*, vel æquivalentem, aliquid in termino communi distributo inclusum excipitur. v.g. *Omnes homines præter B. V. Mariam peccarunt in Adam.* Dixi: *Aliquid in termino communi distributo inclusum.* Nam frivole excipitur, quod

in termino communi non continetur: v. g. *Omnes cives, præter canem Titii, intersunt concioni.* Adverte prætereà, quòd particula *Præter* exceptivè sumi debeat; si enim alio in sensu accipiatur, propositio exceptiva non erit; ut si dicas: *Aliquis præter Joannem est in schola:* Cujus propositionis sensus est: *Aliquis cum Joanne est in schola.* Alia denique propositio exponibilis dicitur *Reduplicativa*, estque illa, cujus subjectum particulam reduplicantem continet, quæ denotat terminum reduplicatum vel esse rationem, cur prædicatum subjecto conveniat; vel esse radicem, & causam, unde prædicatum profluit; vel esse conditionem, aut necessarium requisitum ad hoc, ut prædicatum subjecto convenienter tribuatur. Ut si dicas: *Ignis quòd calidus calefacit.* Vel: *Petrus quòd musicus delectat.* Vel: *Ignis quòd approximatus urit.* Quarum propositionum sensus est: *Ignis est calidus, & calefacit, & ratio, cur calefaciat, est calor; Petrus est musicus, & delectat.* &c. Observa, quòd reduplicativæ propositiones affirmativæ sint, aut negativæ, prout affirmata fuerit, aut negata earum reduplicatio; sive dein *Dictum* illarum, vel copula verbalis negetur, aut affirmetur. Hinc hæc propositio: *Homo ut materiã constans non est spiritus,* affirmativa habetur; ista autem negativa: *Petrus non ut Logicus cantat.* Postremò benè notandum: quòd omnis propositio exponibilis affirmativa æquivalet propositioni copulativæ; negativa verò æquivalet disjunctivæ. Hinc hæc propositio: *Solus Deus*

est æternus; sic resolvitur: *Deus est æternus, & nihil à Deo distinctum æternum est.* Hæc autem: *Non solus homo est animal; ita exponitur: Vel homo non est animal, vel etiam aliquid aliud ab homine distinctum est animal.*

ARTICULUS II.

De Veritate, & Falsitate Propositionum.

484. **V**ERITAS variè considerari potest. Alia enim est *Veritas transcendentalis*, quæ etiam *veritas rerum* nuncupatur. Hæc convenit omni enti, estque ejus cognoscibilitas. Alia est *Veritas in significando*, quæ est conformitas signi cum re significata. Alia est *Veritas in præstandis promissis*, quæ rectiùs fidelitas dicitur. Alia est *Veritas in loquendo*, quæ est conformitas loquelæ cum idea interna mentis; hæc meliùs appellatur veracitas. Alia est *Veritas intellectualis*, vel *artificialis*, quæ est conformitas actûs cum regula artis. Alia est *veritas moralis*, quæ est conformitas actûs cum prudenti dictamine, & potiùs est moralis bonitas. Alia denique est *Veritas formalis*, sive *cognitionis*, quæ est conformitas actûs intellectûs cum objecto. *Falsitas* huic opposita dicitur difformitas actûs ab objecto. Veritas hæc ultimo loco posita, & falsitas, de quibus hic quæstio est, iudicio mentali, & interno propriè Conveniunt; quia tamen propositio ad manifestandum iudicium instituta est, veritatem quoque, aut falsitatem participat. Illa est conformitas propositionis cum